

JUGOSLAVISKE INDTRYK

ERIK ULRICHSEN

I slutningen af december startede det jugoslaviske film-museum en retrospektiv serie med skandinaviske film, og jeg blev inviteret ned for at introducere filmene. Efter at jeg havde gjort det i Beograd, talte jeg i mu-seets sal i Zagreb. I det officielt juleløse Jugoslavien fortalte jeg juleaften om bl. a. *Ole Olsen*, *Sjöström* og *Stiller*, og derefter så de sagesløse tilskuere „Hr. Arnes penge“.

Efter forevisningen i Beograd af „Jeanne d'Arc“ fandt der en lang *Dreyer*-diskussion sted. For en dansker, der er vant til at se timide lukkede ansigter ved den slags arrangementer, var livligheden velgørende. En af de jugoslaviske deltagere insisterede på at op-fatte „Prästänkan“ som en religiøs-mystisk film (et slemt skældsord i næsten alle deltagernes mund) og blev ved med at henvise til *Calderón*, hvilket ikke hjalp så meget. En ung sort skønhed, der oversatte mit engelsk til serbisk og diskussionsdeltagerens indlæg for mig, havde aldrig hørt om samme *Calderón*, hvilket ikke gjorde samtalen lettere. Det hele kom til at minde lidt om den litterære aften i „The Third Man“.

Man snakkede ikke mindst om rytmen i „Jeanne d'Arc“. For de unge jugoslaviske filminteresserede var filmrytmen stadig omtrent det samme som den stumme *Eisenstein*, og for dem var motiverne bevæ-gelser stadig noget primært i filmkunsten, hvorfor ordet statisk blev brugt nedsettende om „Jeanne d'Arc“, skønt nogle af deltagere dog talte med megen respekt om filmen.

Der var flere, som ytrede ønske om at se „Ordet“. Den vil i Jugoslavien kun kunne vises for en sluttet kreds. Landets filmcensur er utroligt streng. Den ideo-logiske censur er deprimerende skrap. En stor komité afgør, hvilke film der må importeres. Det erotiske er suspekt. Det er endnu ikke lykkedes at få en eneste af *Ingmar Bergmans* film frem i biografene. „Det sjunde inseglet“ er blevet forbudt, ingen af dem, jeg spurgte, kunne fortælle mig hvorfor („Dr. Zivago“ er for resten også forbudt). Yderligere findes der en kva-litetscensur. Film kan blive forbudt, fordi de er for tåbelige. Man mindes, at Litauen i sin tid forbød „En dag på galopbanen“, fordi den var „værdiløs“, og ser med bange anelser hen til nogle nye *Marx*-brødræs

skæbne i Jugoslavien. *Frank Tasblins* pænt iscenesatte „Artists and Models“ med *Martin* og *Lewis* har dog gået dernede.

Repertoiret i Beograd er i nogle henseender bedre end det københavnske (der jo imidlertid er ret dårligt). Man kunne i Beograd se *Kenji Mizoguchis* mester-værk „Ugetsu Monogatari“. Det er vanskeligt at fore-stille sig denne film i en københavnsk biograf.

Der vises mange russiske og en del franske, italienske og amerikanske film i Beograd. Jugoslaverne produ-cerer — ligesom danskerne — ca. 15 film om året. Re-lativt mange af dem er coproduktioner.

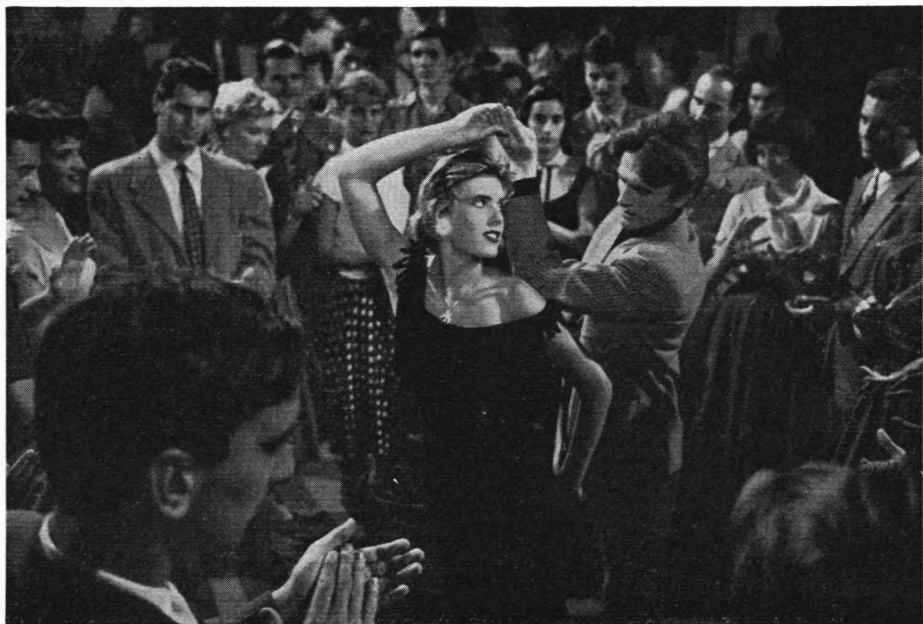

Jugoslaviens to mest prominente instruktører er *Vla-dimir Pogacic* og *Fedor Hanzekovic*, der begge blev indgående omtalt i *Rune Waldekrantz'* artikel om film-landet Jugoslavien i „Kosmorama 36“.

Af deres ansigter og væremåde kan man næsten slutte sig til, hvordan deres film er. *Pogacic* er livlig, et typisk storbymenneske, har rejst meget, er lige så meget europæisk som jugoslaviske og er en stor film-kender — han er leder af det jugoslaviske filmmuseum. *Hanzekovic* (tryk på anden stavelse) har et meget mar-keret ansigt, er kraftig og lidt mere tung i det. Han er ganske usnobbet, og han anså det ikke for under sin værdighed at oversætte min introduktion, da jeg talte i Zagreb.

Jeg fik desværre ikke set en eneste af *Hanzekovic's* film, men de jugoslaviske kritikere fortæller mig, at han især dyrker kostumefilm, og at han holder af at ba-sere sine arbejder på jugoslaviske klassikere. Hans film regnes ikke for så „filmiske“ som *Pogacic's*, men han skal være fremragende til at gengive forgangne tiders atmosfære. Han beskæftiger sig gang på gang med den unge kærligheds vanskelige kår og synes mere person-lig i sit emnevalg end *Pogacic*. *Hanzekovic* har lidt be-svær med at finde stof til sin næste spillefilm og går foreløbig i gang med to kortfilm.

Pogacic besidder en filmsans, der er blevet skærpet gennem studium af de store instruktører, måske især *Clair*, *Hitchcock* og neorealisterne. I slutningen af de-cember var han ved at færdigklippe en hård krigsfilm.

Fra den sidste episode i Pogacics „Subotom uvece“ (lørdag aften).

Hans næste film bliver et psykologisk kærlighedsdrama.

Jeg havde lejlighed til at se hans „Subotom uvece“ (lørdag aften), der almindeligvis regnes for hans bedste film, og som Waldekrantz fortalte om. Jeg skal til Waldekrantz' omtale blot tilføje, at Pogacic var enig med mig i, at den sidste novelle i filmen, der består af tre noveller, er den bedste (jazzrytmer fører to generede unge mennesker sammen). Denne sidste episode udnytter med megen følelse Beograds lokaliteter, og de unge menneskers Beograd-slang skal være truffet præcist.

Alberto Lattuada og Silvana Mangano var til stede ved førpremieren i Beograd på den af Lattuada iscenesatte „La Tempesta“, en italiensk-jugoslavisk coproduktion, i hvilken vigtige roller spilles af Van Heflin og Agnes Moorehead, og hvis handling udspilles i Rusland under Katharina 2. (Viveca Lindfors) — det lille-rare forlæg har Pusjkin leveret. Cinemascope og spektakel.

Læseren vil allerede have forstået, at „La Tempesta“ er en styg film, der er præget af næsten alle coproduktioners nationalitetsforbistring, men til belysning af den moderne kommunistiske kommerzialisme har den en vis interesse. Man tager en oprørske barbar, der til nød kan gå an som en slags revolutionshelt, og går så i gang

med at fabrikere en grandios western, der ikke indeholder for meget erotik (Mangano er meget trist hele filmen igennem, og om Katharina 2.'s amourøse af-færer hører man intet — men hun aner til slut i nogle halvt symbolske billeder, at der engang vil komme en revolution).

Lidt, men ikke meget bedre er den rent jugoslaviske, også cinemascopiske „Miss Stone“ af Zika Mitrovic. I dette historiske maleri bliver en amerikansk kvindelig missionær taget til fange af partisaner, der kæmper mod tyrkerne. Hun fordømmer i begyndelsen partisanerne, der bruger vold mod vold, men skifter til slut sind. Det psykologisk-ideologiske er imidlertid ikke blevet eksploderet tilstrækkeligt, og „Miss Stone“ er ikke meget mindre af en rabalderfilm end „La Tempesta“.

Den kommunistiske kommerzialisme og konformisme kan også studeres i en ny russisk-jugoslavisk coproduktion, og man mærker i det hele taget i Jugoslavien intet til den kunstneriske frihedskamp, som fortsat præger dele af filmproduktionen i Polen og Ungarn. Man kan vente sig pæne indsatser af de bedste jugoslaviske instruktører, men f. eks. næppe kritiske dokumentarfilm i stil med de bedste polske eller spillefilm, der beskæftiger sig fængslende med aktuelle problemer.

Dette være ikke sagt i national selvglæde, for film-situationen er jo mildest talt heller ikke for køn her-hjemme.